Ч. 223 (13.472). Львів, середа 6. вересня 1933. Pocztową opłatę zapłacono ryczałtem. Рік LIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“, Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр. Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Страшне лихоліття населення на Україні.

СТАТТЯ „МАТЕНА“.

Як ми вже повідомляли, париський „Матен“, денник, що друкується в 1 міліоні примірників, приніс 30-го серпня першу велику статтю на першій сторінці про голод на Україні. Співробітниця „Матена“ Сузанна Бертійон списала розмову з очевидцями. Наголовок статті повторяємо за „Матеном“. Він має ще два підзаголовки. Перший: **„Американські селяни, з походження українці, що після 20-літньої неприсутности, завдяки спеціяльній ласці совітських правителів, дістали дозвіл на місячний побут у рідному краю, оповідають зворушливо в якому споважіння гідному стані застали рідні села і своїх виголоджених земляків“.**

Другий: **„Бачимо сцени людоїдства“,**
Тоді як жнива — гарні“.

Ось ця стаття:

„З ріжних сторін світа доходять до нас схвильовані відгуки того, що діється на Радянській Україні. Офіціяльна преса С. Р. С. Р. сама признається, що журналістам і чужинним туристам не вільно візжати на Україну без спеціяльного дозволу. Щож діється такого жахливого у країні, яку колись звали „шпіхлірем Европи?“ Відповідь на це дали мені двоє подорожніх, що виїхали з України 12-го серпня після місячного побуту.

„Марта Стебало виїхала з чоловіком з України, своєї батьківщини, у 1913 р., щоби осісти у Спол. Державах. Це були звичайні селяни. У 1918 р. вони дістали американське підданство, але підтримували близькі звязки зі своєю ріднею, що лишилася вріднім краю. Та нехай Марта Стебало оповідає сама:

— Листи з України приходили рідко, але щораз настирливіше прохали нас присилати гроші і харчі. Ми робили все, що нас прохали. Я посилала точно нашій рідні гроші і в відповідь на це совітська влада повідомляла нас, що ці гроші дійшли до рук тих, для яких вони були призначені.

1-го липня 1933. ми належали до прогульки американських туристів, що хотіли оглянути С. Р. С. Р. і сіли на корабель у Ню-Йорку; ми хотіли побачити свою рідню і рідну землю. 14-го липня ми висіли в Ленінграді і звідти поїхали до Москви. Ми прохали дозволу поїхати на Україну. Ми довідалися, що всім іншим туристам відмовили на таке прохання, але нам дозволили, мабуть тому, що ми неосвічені селяни. Два дні перед нашим поворотом нам запропонували, щоби ми взяли на себе провід колгозу.

Коли приятелі в Москві почули про наш намір виїхати на Україну, остерегли нас, що там буде, здається, тяжко з їжою і що добре було взяти зі собою харчі такі, що не псуються. У „Торгсині“ ми купили 200 фунтів муки, 10 фунтів сира, 4 фунти оселедців, ковбаси і маринованого лосося. У Москві люди мають виділені пайки, але мають що їсти і харчі дістати можна. Крім цього ми повезли з собою багажем 228 кільо одежі.

Після двохденної подорожі у бруднім вагоні ми приїхали до Києва. Місто змінилося на око мало, але коли ми пішли у підміські дільниці, вигляд людей нас здивував. Більшість із них сиділа непорушно та бездушно, з напухлими ногами, і виглядали вони втомлені, недужі. Інші йшли скоцюрблені вдвоє, з побільшеними очима вп'яленими в одну точку, ніхто з них не розмовляв.

РУЇНИ, ГОЛОД І МОВЧАНКА.

З Києва виїхали ми до сусідніх сіл, де ми залишили рідню. Як ми здивувалися, коли там, де стояли колись усміхнені, чепурні села, тепер були тільки руїни без одної квітки, тини позривані, дерева без листя, страшна тиша — ні собак, ні обійстя, скрізь віє смертю. Коли ми вийшли з поїзду в ріднім селі, серце нам стискалося. Люди вийшли проти нас. Нам видавалися вони якісь величезні. Щож — гадаю собі — обдурили нас: люди тут дуже товсті, отже дуже добре відгодовані“. Та коли підійшли до нас ближче, ми побачили, що ті їх черева — напухлі. Крім цього вони були вкриті ранами, з яких ішов страшний запах гнилі і були обвязані лахміттям.

Швидко розійшлася чутка, що приїхали „американці“. Мій чоловік хотів бачити маму, якої не бачив 20 літ. Її теж не минуло загальне нещастя: вся спухла, в ранах, ледви зрозуміла, що ми її діти; тоді склала руки, зайшлася плачем і не могла промовити ні слова. Я довідалася, що більше від року не дістає вона ні грошей ні харчів, які я їй посилала, хоча про це повідомляв нас радянський уряд.

Я спитала, чи нема тут якої пошести, коли всі мають боляки і такі спухлі. Всі боялися мені відповісти, бо шпигунство тут страшне. Коли докажуть кому який донос відбирають трохи їжі, а чого люди не зробили би, щоби дістати шматок хліба! Досить, що я довідалася, що люди з голоду, щоби наповнити чимсь шлунок, їдять листя з дерев, здирають кору, з трачиння і дикого зілля пробують робити якусь саламаху: — що всім доведеться померти, саме тоді як жнива добрі. Збіжа не вільно і торкнутися, бо його пильнують варти в будках і мають наказ розстрілювати всіх, що підійдуть до поля.

З цього проклятого села я виїхала на Поділля до Писарівки, де живе моя мама і мої брати. Там застала я таку саму розпуку, моя хата була порожня. Я спитала, чи моя рідня випровадилася.

— Ні, вони повмирали...

— Але це неможливе... місяць тому я мала від них лист...

— За той час померли з голоду. Усі помремо. У селі, що має 800 душ 150 померло вже від минулої весни, а за всю війну згинуло з нашого села всього 7 людей. Цього року ніхто не вродився, як не рахувати одної мертвонародженої дитини. Ах, якби нам могли допомогти!

— Та чи нема якої влади, до якої ви могли би звернутися?

— Нема нікого. Влада сама завзялася, щоби нас знищити. Хотять, щоби ми гинули, організують голод. Ніколи ще не було таких гарних жнив, а не вільно їх рушити. Коли нас переловлять, що відрізуємо колиски розстрілюють або кидають до вязниці, а у вязниці за три тижні вмирають люди з виголодження.

ГОЛОДНІ.

Тоді я витягнула свої пачки з мукою й оселедцями; вони кинулися на них, напихали харчами повні руки і зідали їх яко мога швидше. Це була страшна картина.

— Стрівайте! — кличу до них — задушитесь, ви не звикли тепер їсти стільки нараз, зваріть муку.

— Ні, ні! ми хочемо їсти. Ах! мати їжу у шлунку. Дайте нам їсти. Ви не знаєте, що це таке!

Двох з них померло тої самої ночі. Їхній шлунок не звик уже жвякати. Єдиний член моєї рідні, що лишився живий, це був 22-літній хлопець, подібний до дитини, весь покритий ранами та боляками і такий слабий, що ледви міг триматися на ногах:

— Чи не міг би ти працювати, чи на жнива не кличуть робітників?

— Я занадто слабий. Є ще в нас кількох, що можуть працювати; вони заняті від 5 год. зранку до 11-ої вночі і за це дістають горнець зерна. Ті ще найщасливіші. Ніхто нас не хоче, ми не можемо ввійти ані до „Комсомолу“ ані до іншої організації. Нас уважають синами „куркулів“ тому, що Україна була колись багата.

Я сказала себе відвести кілька верстов поза село до приятелів, що ще жили. Було вже пізно, коли я прийшла туди і як настала ніч, вони благали мене, щоби залишитися в них. „Виходити тепер занадто небезпечно; вас можуть убити; коли люди хотять їсти, вони здатні на все“.

Я не могла спати, бо діти прокидалися що хвилини з плачем: „Хліба, хліба, голодні“. Батьки зацитькували їх, але за дві хвилини, вони знов озивалися хором.

ЛЮДОЇДИ.

— Чи правда — спитала я пізніше — що нужда така велика, що бувають випадки, коли люди зїдають один одного?

— Тому ми не хотіли вас пустити того вечора. Люди, що виходять так пізно з хати, мусять бути приготовані на те, що їх можуть убити нещасні голодні. Хто вмирає, того ховають без домовини. Кидають на трупи кілька лопат землі і вночі їх відкопують. З села Чагів рідня Кріпаків убила своїх двоє дітей і зїла їх. Кілька днів пізніше, коли почули, що ще десь якась дитина вмерла, відкопали її. В одному селі біля Одеси одна киянка навідалася до свого 7-літнього похресника. Коли ввійшла до хати, побачила, що батьки сидять задубілі, вдивлені в себе з ідіотським зором.

— Де мій похресник?

Не відповіли нічого. Після довгого вагання завели її до комірчини і показали в макітрі посолені шматки мяса. „Ах! хто нам допоможе, хто вибавить? Що ми такого вчинили, що мусимо так терпіти!“

На цьому скінчила Марта Стебало своє оповідання. „Матен“ дає поруч її знимку як документ: хто хоче, може перевірити правду її слів. До них журналістка Бертійон додає таке закінчення:

ЩО ПОКАЗУЄ МУЗЕЙ.

Коли у 1931 р. я оглядала у Сталінграді „Музей революції“, бачила я там фотографії з голоду 1921 р.; десять літ пізніше, совіти нарешті рішили признатися, що ці факти були правдиві. На фотографіях видко було кістлявих людей, загорнених у лахміття — їхні кости аж вилазили зі шкіри. Мої провідники призналися мені, що в тих часах люди їли людське мясо в Самарщині.

ДРУГА СТАТТЯ „МАТЕНА“.

Саме, коли ми передавали до друку цю статтю, прийшло нове число „Матена“ з 31-го серпня з новою передовою п. з. „Голод на Україні“. Стаття ця має такі підзаголовки:

„Систематично організований голод має на меті знищити нарід, якого єдиний злочин у тому, що він змагає до волі“.

„Інші докази потверджують зворушливе оповідання Марти Стебало про страшну нужду її земляків“.

Стаття починається мапою України, на якій зазначені цятками і чорними плямами землі, де панує голод.

Ось переклад цієї статті:

ЧУЖИМ КОШТОМ.

„Поміщена поруч мапа дає змогу легко здати собі справу з ваги України, про яку широка публика занадто мало знає.

Україна займає 680.000 км. кв. простору (Франція 542.000) і має менш-більше 31 міліонів мешканців. Це одна з найбагатших країн у світі не тільки завдяки своїй родючій землі, що ввійшла у приповідку як і природним підземельним покладам. Вона має великі залізні копальні у Кривому Розі, вугілля у Донецькому басейні і магнові копальні — коли пригадати тільки головні запаси.

Засівна земля займає 53 проц. цілої поверхні (у Франції 56 проц.) і вона дає збіжжа, цукор виноград, овочі і 86 проц. славного російського тютюну. Крім цього українське населення до-

ставляло 4 міліони війська царській армії. Одним словом країна, на яку можуть взакомитися „державні злодії". Таку-то країну хоче радянський уряд систематично зруйнувати.

На жаль! в історії занадто часто сильніший жив коштом слабшого; що торкається України, то ні царський уряд ні радянський не могли зректися того відношення і оба трималися повної формули: „сила перед правом".

Після війни проти цього варварського принципу висунули шляхотну догму проголошену Вільсоном „самовизначення народів". Цією догмою покористувався по макіявельськи радянський уряд, щоби підтримувати заворушення у своїх кольоніях, не перестаючи знущатися над Україною, дарма, що у своїй конституції з 1923 р. — здавалося — дав він майже повну автономію Україні, Грузії, Азербейджанові, Туркестанові і ін. Це була тільки теорія, що мала на меті зробити добре враження на чужині; у дійсности росіяни не переставали ні на хвилину поводитися з тими землями як з підбитими краями і то багато жорстокіше, ніж якийнебудь европейський нарід поводився зі своїми кольоніями.

УКРАЇНЕЦЬ І РОСІЯНИН.

Вони не давали цим народам права розмовляти своєю рідною мовою, хоча можна рішуче твердити, що українська мова зовсім ріжна від російської. Між українцем і росіянином така сама ріжниця як між поляком і росіянином. Автономія якогось народу стає дійсною щойно тоді, коли цей нарід має повну політичну та економічну свободу; тимчасом Україна не може використати для себе ніодного зі своїх багацтв. Вона опинилася під безоглядним верховодством Москви і проти своєї волі під комуністичним режімом.

Саме, щоби винищити всякі самостійницькі змагання радянський уряд організував систематично страшний голод, що й панує тепер, у надії, що остаточно вигубить увесь нарід, якого єдиний ґріх — змагання до волі".

Голод обмежується до України і північного Кавказу; в інших частинах СРСР населення дістає харчеві пайки, але може прогодуватися. У радянській „Правді" читали ми ще недавно: „В усьому краю порядок і спокій; сотні колгозів постачили податки збіжжам; добробут великий... Росія йде швидкою ходою до могутнього життя, яке віщував їй Сталін".

А проте оповідання мандрівників, що вертаються звідти, суперечать зовсім цим заявам. Послухаймо далі, що оповідає Марта Стебало:

ПОДАТКИ — СПОСІБ, ЩОБИ ЗБІЛЬШИТИ ГОЛОД.

— Дуже часто комсомоли зложені з відділів зовсім фанатичної молоді беруть на себе хліборобську працю на Україні. Вони може й мають сильний політичний вишкіл, але про хліборобство мають дуже слабе поняття, так, що у деяких випадках хотіли лущити зерна кукурудзи, заки її засівали.

Податки, що мали підготовити голод, пригнітають цей нещасливий край страшним тягарем. Дам вам кілька прикладів: загальний річний податок на голову, є 35 карб., крім цього податки в натурі, дуже змінні. Нпр. у часах, коли люди мали ще корови, треба було платити 100 карб. річного податку за одну корову і крім цього давати урядові 175 літрів молока. У такій пропорції накладали податки на всі предмети, які люди мали. Коли хто не платив податків на час, тому подвоювали їх, а на другий раз потроювали. Коли селянин не може платити, його майно конфіскують; це загальне явище в усій Україні.

Крім обовязкових податків є ще податки „добровільні", щоби уряд міг купувати літаки, трактори тощо. В останній час скасували „добровільний" податок, щоби приспішити світову революцію. Хто не може платити податків, цього називають „ворогом робітничої кляси", „саботажником" і „бандитом" і часто засилають його у невідомі місця.

Такий режім довів увесь край швидко до нинішньої ситуації. Люди почали вбивати собаки та коти, щоби їх зїсти, щезали обійстя й рухомости, коні слабли і здохали. Здохлі коні забирала влада і щоби перешкодити епідемії заливала їх дезинфекційними засобами і вапном. Уночі люди відкопували мясо, обмивали його, сушили, потім їли. Нині нема навіть коней.

Часом на селі видко кілька хатин, над якими повіває чорний прапор; це значить, що в селі нема вже нікого, всі вимерли з голоду".

РІЖНІ ГОЛОСИ.

Авторка цієї статті звертає увагу теж на голоси чужинної преси, між іншими на німецьку брошуру „Брати у скруті", на статтю проф. Сх. Інституту Авхагена, що опирається на оповіданнях німецьких кольоністів, що вернулися з Рад. України, на меморіял д-ра Оттона Шілера, що весною вернувся з півн. Кавказу, колишньої секретарки Льойда Джорджа Гаррет Джонс, на меморіял д-ра Е. Амменде і на шведський денник „Афтонбладет".

Треба ствердити кілька точок.

(Від нашого кореспондента).

Париж, 1. вересня 1933.

(=) Серед вакаційної глуші — дві симптоматичні прогульки й промови: німецький канцлер приїхав над границю Сарщини, про окончину належність якої має рішити вселюдне голосування в 1935-ому році, і проголосив заяву, що країна ця безумовно мусить вернутися до Німеччини. І майже одночасно французький премієр обїздив свіжо побудовані — безприкладно сильні, кажуть, — французькі укріплення на німецькій границі, висловив признання їх творцям тай заявив, що французький нарід готовий покористатися цими укріпленнями проти всякого, хто спробував би силою нарушувати істнуючі, післявоєнними договорами означені відносини між европейськими державами. А преса обоїх сторін, наче хор у старинній траґедії, супровожала заяви своїх міністрів одобрюючими увагами. Не треба, річ певна, брати кожне слівце кожного міністра на вагу золота: міністерські заяви — не евангеліє, і що нині було сказане, може завтра бути відкликане без шкоди для справи: це звичайна буденщина політичної гри. Та річ однаково певна, що бувають заяви, які наче придорожні стовпи витичують шлях політики на цілі періоди або принаймні час від часу наново стверджують, що нема ні охоти ні волі зійти з принятої в даному разі лінії політичної.

До таких заяв належать і свіжі заяви обох керманичів політичних двох суперницьких народів, німецького й французького.

Прихід Гітлера до влади різко заломив політичні напрямні великих европейських держав, передовсім Франції, Англії й Радянщини тай, можна сказати, захитав наростаючі в цих краях, або вже й вирощені, ревізіоністичні нахили. Замісць говорити про назріваючу недавно ревізію мирових договорів Париж і Льондон, а за ними й Москва, нині рішучіше ніж колинебудь раніше стоять на „версайській" площині. Рим, згідно зі старою традицією італійських „combinazione" іде вихилясами, перехиляючись раз у напрямі Парижа-Льондону, то знов у напрямі Берліну. В обличу цих великих тузів европейської політики голоси й побажання Букарешту, Варшави чи Білгороду мають, очевидно, тільки другорядне значіння: все таки й там дещо діється, що вимагало би подрібної й тверезої аналізи, особливо зі становища наших інтересів — та мабуть на аналізу таку в нас пора ще не прийшла. Вертаючись до свіжої заяви французького премієра, пригадуємо, що п. Даладіє — одночасно премієр і міністр війни: він живе в тому самому міністерстві війни, в якому жив від 1917. року старий Клемансо (і в якому він приймав був 1919. року на єдиній авдієнції й українську, крайно невдачну, делеґацію — мимоходом кажучи). Взагалі нині часто прирівнюють тут теперішнього прем'єра й міністра війни зі старим покійним „Тигром" — додають при цьому лише, що при рівній з Клемансовою рішучости п. Даладіє визначається безмірно більшою мовчаливістю. Значить, коли він щось каже, то воно довго й зріло приготоване.

Тим більше симптоматична, значить, і промова якраз над протинімецькими укріпленнями.

І ще тим — додають тутешні офіціози — важніша його холодно-рішуча заява, що п. Даладіє був перед утворенням національно-соціялістичного уряду в Німеччині одним з ідейних провідників французького ревізіонізму. Нині це змінилось.

Ще недавно тутешній орган російської генеральщини, реакційне „Возрожденіе" свідомо чи несвідомо підводив свою публику міркуваннями на тему буцім то не тільки можливої, а просто таки вже „постановленої" інтервенції проти Совітів тай вмовляв у созвучні кола московської й не-московської еміґрації фантастичну теорію про „один фронт" капіталістичних держав і народів проти комуністичної Радянщини. „Договір Чотирьох" ще долив оливи до вогню цих інтервенційних сподіванок. Бо в дійсности бодай від 1932 року (а навіть уже й рік-два раніше) ні один відповідальний державний муж в Европі ні в Америці ні про інтервенцію ні про „один фронт" і не думав. Нині вже й „Возрожденіе" не може дурити своїх читачів „одно-фронтовими" байками: кожний день занадто вже захитує цими сподіванками. В Радянщині може бути ще тричі гірше ніж є, міліони люду на Україні й Прикавказщині можуть собі пухнути з голоду і навіть вмирати, а проте таки про „один фронт" тепер нема мови. Нема і ледви чи колинебудь буде. Бо ціла черга причин і обставин, які заставляють не тільки такі держави, як румунська і польська, шукати зближення з Москвою, але й присилують шукати порозуміння з Радянщиною, дарма що комуністичною, такі справжні потуги, як американська, як італійська, як французька. Навіть в Англії нині вже призабулися настрої, викликані процесом англійських інжинірів-„саботажників" у Москві і висланника Гітлера, спершу п. Розенберґ, а потім п. Гуґенберґ, так відмовно виложили Льондонові німецькі пляни мандатів на Росію, Україну, Туркестан тощо, що здрігнувся від них Льондон майже так само рішуче, як Париж. І Льондон і Париж були раньше схильні заспокоїти німецькі домагання, але тільки коштом коридору й Польщі — тобто не зміняючи в нічому сутньому істнуючої рівноваги сил в Европі. Але коли Німеччина виступила з кольосальними плянами мандатів на Сході Европи, то і Льондон і Париж однодушно відповіли: гов! Такі мандати (на скільки вони взагалі можливі і здійснимі) далиб Німеччині величезну, нічим не зрівноважену перевагу в Европі: розгорнувшися й розживившися на Сході, Німеччина стала би така могуча і непереможна, що питання Рену булоб уже тільки питанням часу. А що без війни ні Франція ні Англія на зміни над Реном згодитися не хочуть, то вони не можуть також дати згоди на такий розріст Німеччині на Сході, який зробив би ілюзоричним теперішній „статус кво" над Реном.

Ніхто перед ніким не відповідає...

Потреба всеукраїнського проводу, відповідального за справи всеукраїнського значіння.

(Дискусійна стаття).

Коли світове українство через Конгрес і Національний Центр стане замісць сьогоднішньої **bestia sine capite** (звірина без голови) орґанізованою силою, а національний податок дасть організації деякі фінансові можливости, тоді то — українська нація зможе поставити перед собою й деякі вищі всенаціональні цілі. І справді, тепер географічно розділений і організаційно розпорошений український нарід лише з заздрістю може дивитись, як інші держави і нації пляново і суцільним фронтом ідуть до осягнення своїх вищих народніх цілей. Куди нація, як ось суцільне, може йти, які поважні пляни будувати, коли у неї десятки проводів, сотні льокальних центрів і центриків і стільки ж всенаціональних плянів, які однак, через організаційну та фінансову безсилість не всилі перекинути свою діяльність з одного повіту до другого чи з одної европейської столиці до другої. Тому то в нас майже завсіди кінчаються крахом або дуже мізерно всякі заходи окремих українських політичних груп, організацій та товариств, — заходи, що часто мають всенаціональне значіння і безумовно достойні підтримки цілої нації.

Але є в сучаснім українськім життю ще одна глибока аномалія, можлива лише при дійсному стані дезорганізації. А саме — це стан загальної **безвідповідальности.** У нас ніхто нічого **не мусить робити** і за ніщо **не відповідає.** На цім тлі в нашому життю відбуваються речі, які в всякім іншім суспільстві неможливі. Візьмемо приклади, що у всіх перед очима. Серед української політичної і економічної еміґрації величезне безробіття. Люди тяжко поневіряються. Але абсолютно ніхто не лише не старається якось цьому лихові зарадити, а взагалі ним ні трохи не цікавиться. Правда, на другому кінці світа (Арґентина) якийсь українець на власну руку робить заходи, щоби такі безробітні могли ту

ла переселитись. Кілька українців знає про це й в Европі. Але, — питаємо — хто сьогодні серед української нації **повинен** знати скільки наших безробітних у Чехії, чи в Німеччині, і хто **повинен** поінформувати, скільки з них може осісти в Арґентині чи в Бразилії? А коли не поінформує, не допоможе, то перед ким і як відповідає? Все це у нас марні запити.

Другий приклад. Оце недавно відбулася у нас „скромно і тихо" „маленька" полія: поховано у Празі Український Високий Педагогічний Інститут ім. Драгоманова. Діло було просте. Чехословацький уряд зменшував свій бюджет і зліквідував Інститут. А Інститут — це була Висока Українська Школа, з трьома факультетами (фізико-математичним, літературно-історичним та музичним), з поважним професорським складом, фактично наче той університет, якого ми безуспішно домагаємось 50 років і, з приводу якого стільки вже сказано промов та написано інтерпеляцій. А щоби втримати той Інститут при життю, річ ішла про яких 20 тисяч долярів річно. І ось тепер, коли скасовано нашу високу школу (багато їх маємо!) повстає низка питань. Чи на двацять тисяч долярів моглаб стягнутися восьмиміліонова українська нація, щоби не дати загинути на очах у чужих людей своїй високій школі? А коли так, то чиє діло було про це подбати? І хто винен, що нічого не зроблено для рятування школи та що взагалі навіть ніхто цією справою не турбувався, не розглядаючи навіть питання, чи потрібна та школа і чи треба її ратувати! Чи винна професорська рада Інституту? „Рідна Школа"? Парляментарна Репрезентація (і до якого сойму), уряд УНР, Директорія, б. гетьман Скоропадський, американське Обєднання, соціял-демократична партія? Очевидно, що ніхто не винен, бо ніхто не мав обовязку цього робити. Відповідати за те, що не зроблена якась, може і дуже потрібна національна робота, у нас не має хто і ні перед ким, бо у нас ніхто не має обовязків і ніхто ні перед ким не відповідає. Остаточно відповідає своєю спиною українська нація.

Взяли ми випадкові два приклади, а скількиж то „малих" ілюстрацій нашого безголовя. Ось по Парижах, Прагах, Львовах поневіряється, — буквально гине, — цвіт нашої нації: молоді письменники, журналісти, мистці, поети, музики, фахівці з високою освітою. Все це — народ задивлений у майбутнє нації, народ, що через літературу, мистецтво, науку, підіймає її до вершин світової культури, — народ у високій мірі байдужий до „вигод життя" і потрібуючий денно лише кусника хліба. А проте вони гинуть від недоїдання, від сухот, марнуються, деморалізуються від голоду, від біди — і падають, як скошений цвіт. Твориться національний злочин, але хто у нас за це відповідає? — Ніхто, нікому! Відповідає, зновже, лише нарід своєю спиною, своєю примітивністю, відсталістю, своїм виглядом на кожному бенкеті світової культури.

Деж вихід?

В. П.

Після революції на Кубі.

ЛЬОНДОН, 4. 9. ПАТ. Ґен. Машадо, вигнаний з Куби, прибув до Монтреалю і хоче залишитися в Канаді, щоби охоронитися перед пімстою ворогів. Супроти прихильників ґен. Машада кубанський уряд виступає з строгими репресіями. 17 офіцирів, між ними три полковники і два майори дожидають присуду полевого суду. Грозить їм розстріл.

Галицька болячка.

II.

Мої спомини про 1914 і попередні роки. — Допис про арештування в Камінці Струміловій в російськім часописі та його наслідки. — Хиби українського національного і москвофільського табору. — Чому свідомі українці мають моральний обовязок святкувати память талергофських мучеників.

Спричинниками австро-мадярських знущань над галицько-українським народом занявся я загально в першій частині статті „Гал. москвофільство і Талерґоф"; згадую я там про російську брошуру про Галичину і розпорядки та кореспонденцію краєвої адміністрації, не довчу також і про доноси своїх земляків, що більше є болючим для нас, ніж для москвофілів. Ось позволю собі навести свій спомин з 1914 р.: мого діда й бабу, неграмотних селян бл. п. Андрія й Катерину Рудків арештувала австрійська жандармерія з того приводу, що один з їх синів, збаламучений москвофільським вихованням в бурсі львівського „Народнього Дому", виїхав до Росії; землячок, що як ополченець вартував біля арештованих коли інші переводили трус в іншого селянина, хотів арештувати й мого батька, який саме проходив біля них. І певне, не минула би талерґофська вязниця і мого батька, якщоб він був виконав поручення землячка і зголосився в команданта жандармів, що переводили трус; батько тільки вдав, що зголосився, постоявши під хатою селянина, в якого відбувався трус, і завернувши, подався чимскорше в поле. Саме тоді, я як ґімназист був вихованком української бурси в Бродах, отже годі підозрівати, щоби в тому часі мій батько належав до москвофільського табору. Щодо мого діда, який помер 71-літнім старцем у терезієнштадтській тюрмі (15. лютого 1915 р.), то слід згадати, що його, мою матір і багато інших селян запроторив до тюрми в 1908 р. війтмосквофіл у групи „Русского Слова" і „Галичанина", що спровадив до мого рідного села жандармів для розігнання українського передвиборчого віча. І ось мій дідо терпів у тюрмі в 1908 р. за українське віче, а в 1914-5 рр. за гріхи своїх дорослих синів, очевидно, завдяки землякам. Розуміється, того, що робили одиниці, заражені австрійським сервілізмом, несвідомі того, що тим нищать український нарід, не можна відносити на рахунок українського національного табору; бо були випадки, що в деяких повітах „porządni starorusini" — маючи звязки зі старостою, доносили на національно свідомих українців і робили з них москвофілів. Тому добре бу-

Ще в справі коедукації в українських державних ґімназіях.

Як довідуємося, у цій справі діються якісь містерії. В кураторії було ще 26. серпня відомо, що за коедукацію міністерство погодилося. Тимчасом Дирекція Академічної Ґімназії не дозволила дівчатам ще до сьогодні ані на вписи, ані на вступні іспити. Дирекція перемиської ґімназії перевела вже одно і друге. На запити стрівожених родичів Дирекція Академічної Ґімназії виясняє, що щойно пішла пропозиція до міністерства і т. ін. Тимчасом у кураторії вияснили представникам батьківських комітетів, що вписуватися вільно. Що це все має значити? Можеб компетентні чинники вияснили нарешті цю містерію? Чому можна щось у Перемишлі, а того самого не вільно у Львові? Цеж одна кураторія! Пощо наражувати родичів на даремні кошти? Тамж, як нам відомо, багато з них розїхалося, перебувши кілька днів даремно у Львові. Хто понесе відповідальність за їх марно витрачені гроші і час?

Апелюємо теж і до українських родичів, щоби не зражувалися, бо коедукація дозволена й напевно будуть вписи та вступні іспити. Вчора, 4. IX. представниці Батьківського Комітету вияснив у кураторії компетентний візитатор, що Дирекція Академічної Ґімназії дістала вже доручення перевести вписи. Тому треба конче зголошувати, бо як не буде відповідної скількости зголошень, то готова коедукація пропасти.

—o—

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 6. ВЕРЕСНЯ 1933.

ГАЛАКТІОН ЧІПКА.

СПОМИНИ З ГІР.

II.

Я виріс у безлісній околиці, куди оком сягнути поля і поля, тільки десь не десь верба над потічком, чи липа при дорозі. Тому змалечку ґужив за зеленю лісів, за їх таємністю і красою. В дошкільнім віці заступали мені ліс коноплі та кукурудзи, пізніше маленький ґайок, що звідкись узявся в одній руці кадлубиських піль, а ще пізніше я йшов неодну милю, щоби побути в справедливім лісі та на взір Горацієвого приятеля полежати в тіни крислатого бука.

Найбільшою радістю сповнялося моє серце, коли батьки брали мене на іменини до Боложинова, що мов зубр сиділо в глибоких лісах коло Буська, на празник до Белзця, що мало крім ліса ще й ставок з автентичними дикими качками, чи врешті до Підлися, де був ліс зараз за приходством, а крислатий Шашкевичівський дуб стояв на подвірю.

Але найбільше лісової розкоші давали мені раз на рік Підгірці, де ми їздили на осінної Матки Божої на відпуст до О. О. Василіян.

Старий монастир серед дикої мальовничої околиці, окружений темними лісами, до нині викликує в мені прекрасні спомини. А гамір відпустової юрби грає досі в моїх вухах як органи василіянської церкви, які я почув перший раз у Підгірцях.

Не знаю чи в підгорецькім монастирі, чи тільки з нагоди побуту в Підгірцях довідався я, що є ще монастир багато більше лісовий, багато старший і кращий, теж власність О. О. Василіян, у Лаврові. Де той Лаврів, як до нього дістатися і куди їхати — довго не знав я, а потім хоч і знав — довго не мав нагоди вибратися туди. Кожного року обіцював собі, кожна звістка чи розповідь про цю найстаршу монашу обитель розпалювала мою цікавість, але все чомусь не складалося. Один з отців рішився вже був вести мене, другий, лаврівський, обіцяв примкнути око навіть на забиття кози, а я чомусь ані руш не міг скористати з запросин.

Аж цього року сповнилося моє бажання і я провів у лаврівськім монастирі кілька направду гарних і приємних годин.

В товаристві мого господаря (гляди попередній фейлетон!) і двох молодих людей (гляди: спис праських інжинірів і спис львівських правників) вибрались ми пішки — як і ялося — зі Спаса до Лаврова. Господар запевняв, що то страшенно близько, а дорога дуже легка, але це було тільки запевнення. Близько воно зовсім не є, а дорога має всі дані на те, щоби скрутити собі на ній голову, а в найліпшім разі вийти нею на рівне як 50-відсотковий інвалід. Мій господар ходив цими вертепами вже нераз, то й не тяжко було йому переступати рівчаки, оминати виверти, використувати камінюки і зломи. Але я раз-у-раз попадав у небезпечні ситуації, які здається тільки тому щасливо скінчилися, що суджено мені було оглянути врешті Лаврів.

Зі склону гори побачили ми його. На темно зеленім тлі старого ліса світився біллиною своїх стін, виблискував хрестом старої, негарно відновленої церкви. Ще кілька легких упадків та ще лекших потовчень і ми опинилися в долині потічка Лінина. Від нього має назву і село Лені-
ред Лавровом, яке поляки перезвали на „Леніна", що дало спонуку мешканцям села голосувати на комуністичну листу при виборах, а рів-
ночасно може сильно заважити при наладнанні
польсько-совітських взаємин. Мовляв і в Галичині є назви такі як Ленінград, Сталінград, Свердловськ, Зінов'євськ чи інший Дзержинськ.

До монастиря в Лаврові можна дістатися двома дорогами: або звичайною кріз браму, або через конюшину, попри рибні ставки (на жаль не взяли з собою вудок!) просто на монастирське подвіря. Ми вибрали цю другу дорогу, бо... недавно впав дощ, а конюшина довго задержує воду і знаменито перемочує черевики.

Старий Лаврове! Памятаєш ти попослі мохом забуття княжі часи галицької волости. В твоїх старечьких мурах спасав душу княжий брат Лавро, від якого пішла твоя назва. За твоє дочасне добро добре подбав князь Лев, фундатор обителі, що надав монастиреві 130 сіл, себто майже цілі бойківські гори. Не припускав він, що хоробрі русичі так обридять собі власну державність, зрезиґнують з неї на довгі віки, а чужинці почнуть у них господарити як у себе дома. Цісар Йосиф II. перегосподарив решту княжого запису, так що в руках Василіян лишився тільки незначний клапоть.

Чи тільки з василіянського добра полишалися лишень клапті?! Все, на що глянути, куди звернутися, про що подумати. Клапті, клапті, клапті... А з дечого і клаптів нема. Трохи прогосподарили чужі, а трохи таки ми самі. Маємо до цього такі прикмети характеру, як може ніхто на світі.

Кажуть, що в Лаврові похований був князь Лев, кажуть, що була там ще в 19 столітті срібна домовина княжого небіщика. Нині ніхто не знає, де саме він був похований і де поділася домовина. Так само мало що знаємо й про інші старі дії звязані з лаврівським монастирем. Передучорашні і вчорашні мешканці монастиря абсолютно не мали музейного хисту, Богу дякувати, що бодай нинішні його мають. Це слідне на кожному кроці, почавши від церкви, а скінчивши на бібліотеці. Як прикро мусить робитися нинішним господарам монастиря на вид понищених фресків на стінах церкви, поганої віднови храму і ще поганішої будови мешкального дому. Шановний архітект не робив собі нічого ні з традиції, ні зі стилю старших будівель, ні загалом з вимог естетики і вибудував... семиклясову народню школу, або в найліпшім разі маломістечковий маґістрат. На щастя не мав змоги перебудувати ні церкви, ні городу, ні околиці, а то був би створив таку цілість, що варто булоб... не приїздити.

Багато переговорили ми з о. ігуменом Пелехом і о. Соколовським. Показували нам усе що гідне уваги, а гідного уваги в Лаврові є ще

зоб, якщоб галицько-українське громадянство спромоглося на видання матеріялів до історії української мартирольогії в часах світової війни. При тому слід провірити докладно й матеріяли, подані в „Талергофск-ому Альманах-у", бо далеко не всі вони правдиві: ось у І-ому вип. (ст. 67) за виданим у 1915 р. російським „Львовск-им Вѣстник-ом" написано там, що в „Камінці Струміловій один священик розстріляний і один арештований, повішено і розстріляно 10 селян та арештовано більше 120 селян — всі на донос місцевого уніятського священика Михайла Цегельського". На основі такого доносу у „Львовск-ому Вѣстник-у" російські власти арештували й вивезли о. Цегельського до Росії. Колиж появився цей випуск „Тал. Альманах-а", то поважні камінецькі громадяни, які потерпіли в Талергофі, а саме Гавр. Мулькевич, Іван Литвин, Осип Рихва й Вас. Бикало, заявили в „Ділі" (1928, ч. 149) що „неправдою і клеветою" є те, начеб то за донос о. Цегельського „б. австрійські власти розстрілювали, вішали й арештували наших громадян".

У своїй статті я зовсім не промовчав неприємних новинок в українській пресі з серпня 1914 р., не хвалю також ультральояльної політики національного проводу за австрійських часів. Голос, щоби Талергоф використати для пропаганди галицько-української справи по боці Антанти, залишився без ніяких наслідків. (Див. д-р Осип Назарук: Галицька делегація в Ризі. Львів 1930, ст. 51-3). Але не треба переборщувати. Гріхи тих одиниць, що називали себе українцями, а доносили на своїх земляків, (якщо такі були), є не менші від гріхів тих численних москвофілів, що в часі російської окупації Галичини доносили на національно свідомих українців російським властям, які вивозили українців у глибину Росії і на Сибір.

А що національно свідомі українці мають не тільки право, але й моральний обовязок плекати серед українського громадянства культ талергофських мучеників, про це нема що довго розводитися. Українці, чи вони належали до національного чи москвофільського табору, терпіли в Талергофі, Терезієнштадті й інших австрійських тюрмах; багато бувших талергофських мучеників, їх синів та внуків працює тепер для добра української нації: а є й такі, сини й унуки талергофських мучеників, що терплять і тепер по чужих тюрмах за українські національні ідеали. Багато синів і внуків бувших талергофців боролося за волю України; якж сам, унук талергофських мучеників, як 17-літній доброволець перебув усю долю й недолю УГА аж до її трагічної ліквідації у квітні 1920 р., та належу до тієї невеличкої горстки галичан, що в рядах армії УНР останні складали зброю в боротьбі за українську державність. Автім у часі істаування української держави ніхто не переслідував москвофілів, що тоді певно не вірили в „єдину, неділиму Росію"; багато з них з переконанням брали живу участь у будуванні молодої української державности.

Д-р Микола Андрусяк.

Лист родини Бернстерне Бернсона

до Союзу Українських Журналістів і Письменників на чужині.

Ще в лютому місяці Управа Союзу Українських Журналістів і Письменників на чужині з осідком у Празі надіслала вдові Бернстерне Бернсона листа, в якому разом з повідомленням про святочні збори Союзу з нагоди минулих сотих роковин з дня народження Бернстерне Бернсона висловила вдові глибоку пошану за те, що впродовж більш ніж 50 років ділила з ним радощі та сум його невтомної роботи за справедливість і людяність (див. „Діло" ч. 26. з 5. лютого 1933).

Тільки недавно голова Союзу С. Сірополко одержав листа від доньки Бернстерне Бернсона — пані Dagny Björnson-Taulrean, у якому вона оправдує спізнену відповідь і пише м. ін. ось-що:

„...Моя мати, пані Бернстерне Бернсон, і вся її родина були так зворушені тим, що Ви сказали; вона Вам дякує від усього серця.

Доля України нам така близька, що коли ми сьогодні читали часописи, ми відчули великий біль. Бідні ви всі! Бідні мученики за волю у вашій країні та на цілому світі!

Дозвольте мені сказати, що я майже щаслива, що мій батько вже не живе та не бачить того, що дієтьсяǃ.."

Протестаційне віче в Городенці.

3. вересня відбулось велике протестаційне віче в справі московської політики на Великій Україні. В характері референтів виступали посли: *Хруцький і Чукур* (УНДО) та *Білинський* (УРСП). Ухвалено одноголосно резолюції протесту проти московської політики винищування українського народу. Подробиці пізніше.

За повну незалежність Ірляндії.

Воєнна рада ірляндської республиканської армії, що є організацією, зближеною до уряду де Валери, видала відозву в справі взаємин з Англією. Відозва домагається від уряду оголошення незалежности ірляндської республики і зірвання всяких звязків з британською імперією.

Дальші бої в Китаю.

З Пекіну повідомляють, що в провінції Дже-ге ідуть дальші бої. Манджурські війська разом з відділами під командою б. губернатора провінції Дже-ге, ген. Тан-Джуліне здобули місто Кузуан, на південний захід від Дольнору. Манджурська офензива проти військ ген. Фена розвивається успішно. Здесятковані відділи ген. Фена відступають з переполохом.

ГОРЯТЬ ФРАНЦУСЬКІ ЛІСИ.

„Матен" повідомляє з Тульону, що в околиці горять ліси. Часопис пригадує подібні пожежі в ок. Марсилії та Ніци й здогадується, що це підпалюють люди, які так хочуть саботувати оборону Франції, створивши терени, які вможливлювали би осідати ворожим літакам і щоби відслонити закриті становища батерій. Кілька літ тому при такій нагоді поліція арештувала шпіона й найшла при ньому компромітуючі документи.

Протикомуністична нагінка.

ВЕРЛІН, 4. 9. ПАТ. Протикомуністична акція тревас дальше. В Мангаймі арештовано ... осіб, у яких найдено нелегальні летючки. Одночасно викрито терористичну організацію, що ... тіла видобути вибухові матеріяли з хемічних заведень. Арештовано при тому багато людей під замітом, що приготовляли злочин державної зради. Між іншими арештовано одного маляра, що редагував підбурюючі летючки і перепачковував із загрaниці комуністичні часописи, що виступають гостро проти режіму в Німеччині. В кількох поблизьких місцевостях знайдено у вагонах, що прибули з басейну Сари, пачки з комуністичними часописами. В В Офенбурзі розвязано стрілецький клюб, в якому відбувалися щоденні вправи зі зброєю. Крім того сконфіскованo в ріжних сторонах багато комуністичних відозв.

У Дісельдорфі комуністи задумували висадити в повітря один з мостів на Рені і зробили відповідні приготування. Завдяки пильності поліції вдалося впасти на слід замаху і за... запобігти.

Вісти з „Рідної Школи".

На засіданні повної Головної Управи „Рідної Школи" дня 2. вересня запали такі постанови:

1) Звичайний Загальний Зїзд „Рідної Школи" відбудеться невідклично 25. грудня 1933 р. Повідомляючи про це всі наші організації, звертаємо їхню увагу на обовязок точно виповнити й переслати Головній Управі „Р. Ш." до 20. вересня 1933 *звіти з діяльности* Кружків „Р. Ш." і Пов. Союзів Кружків за час від 1. вересня 1932 р. до ... серпня 1933. На Загальних Зборах Кружків „Р. Ш.", які мають відбутися — без огляду на те, чи це будуть збори вже діяльних, чи щойно уконституованих Кружків „Р. Ш." — треба вибирати відпоручників на Заг. Зїзд.

Пригадуємо постанову статуту, що на кожних 50 членів припадає один відпоручник. Понад 25 членів останньої пятьдесятки рахується за повну пятьдесятку. Один Кружок може мати найбільше 15 відпоручників, а кожний Кружок має мати бодай одного.

2) Щоби до голосу в „Рідній Школі" не впускати одиниці, яких духове наставлення є проти діяльности „Рідної Школи", як установи, що стоїть на сторожі національного виховання, взиваємо Повітові Союзи Кружків „Р. Ш." чи Повітові Кружки „Р. Ш." відтепер *перевірювати списки зголошених кандидатів на членів* у поодиноких Кружках „Р. Ш." даної области й висилати ті списки Головній Управі до затвердження із своїми внесками.

3) З огляду на просто безвихідне фінансове положення „Рідної Школи" з причини поширеного обсягу діяльности всі Кружки „Р. Ш." повинні в першу чергу:

а) прийти своїй централі з допомогою, висилаючи їй всю призбирану і звилево невтрібну готівку;

б) подбати, щоби громадські ради вставляли у свої громадські преліміарі відповідні суми на потреби „Р. Школи" й доложити всіх заходів, аби дотична ухвала громадської ради вдержалася;

в) подбати, щоби місцеві кооперативи в Пов. Союзи Кооператив складали на потреби „Р. Ш." постійні процентові й одноразові датки;

г) подбати, щоби українське громадянство старалося всіми засобами збільшити фонди на удержання шкіл „Р. Шк.", як не поважними датками, то насеєнням марок.

4) Звертаємо увагу, що місяць жовтень — це місяць традиційної *осінньої збірки* на потреби „Рідної Школи". В тій справі видала Головна Управа окремий обіжник-поучення, який одержать на днях усі Кружки „Р. Ш." і всі Пов. Союзи Кружків, чи Пов. Кружки „Р. Ш." на свої адреси. Покищо Пов. Кружки й Пов. Союзи Кр. „Р. Ш." в місці осідку староства внесуть негайно прохання про дозвіл на переведення такої збірки в цілому повіті.

5) Пригадуємо, що в жовтні припадає ... *вання „Рідної Школи"*. Всі Кружки „Р. Ш.", всі українські організації й установи та ціле громадянство повинні цей місяць особливо відмітити якщо не ... ями відчитами.

Головна Управа „Рідної Школи"

досить і певно на будуче буде чимраз більше. І церква, будована на три рати, почавши від XIV віку, з прекрасними луками і гарним іконостасом, і бібліотека, впорядкована та бережена, і навіть прегарний сад, город, і квітник доглядані отцями та василіянським доростом. Оглядав я і молодий садок, у якім наша багатонадійна сільська молодь поломала масу галузок бо... щепи цього року перший раз видали по кілька яблук. Що при тім потерпіла і огорожа — це ясно. Не може молодий русич звертати уваги на цілість огорожі, коли його поносить енергія в напрямі нестиглих яблук!

Оглядав я і найгарнішу липу, яку колинебуть у житті бачив. Має форму німецького шолому і те щастя, що не родить яблук, бо давно обломилаб її рука чи нога лакомого лаврівського громадянина. Колиб біля тієї липи знайшовся був Міцкевич, то не потребував би летіти думками до парку Головінських над береги Росі (гляди: Пан Тадеуш!), де була липа, що в її тіни могло сто пар танцювати. В тіни лаврівської липи моглоб танцювати і двіста, але напевно не будуть, бо виросла вона в монашій обителі, бачить тільки монаші постаті, і чує тільки журчання потічка та шепіт молитов.

Час до часу явиться біля неї постать якогось цивільного громадянина, скаже кілька невлучних уваг що до її віку і тільки всього. В тім випадку цивільним громадянином був я і помилився рівно на парусот літ...

Підгодувавши отак душу всілякою красою, а тіло розкішними варениками вернулись ми до місця осідку, трохи кіньми, а решту пішки, бо мій господар хотів скоротити дорогу і повів нас напростець: спершу у брід, через річку, (тільки один молодий чоловік упав у воду), потім кілька разів через ями і плоти (тільки один зі старших роздер собі убрання), а вкінці попереж через овес і бараболю. Замісць тягнутися зоночі рівною дорогою, ще до того кіньми, цілих два кільометри, ми перейшли за неціл годину ріку, добри і густий ліс. Відтам було вже нецілих півтора кільометра до хати і то майже цілий час стежкою.

Чужинецькі вчені й українська архітектура.

Члени варшавського конгресу істориків захоплені українськими старими церковцями в Галичині. — Поклик до оо. Василіян.

Після конгресу істориків у Варшаві приїхав до Львова великий світової слави учений проф. М. Ростовцев, дослідник протоісторичної культури і мистецтва на території України, тепер науково працюючий в Америці. Оглянув львівські музеї і церкви, українські і польські, та до тої міри був захоплений деревляною церквою оо. Студитів на Знесінню, що резиґнуючи з офіціяльної прогульки інших істориків до Борислава і Трускавця, вибрався на прогульку до Дрогобича в товаристві д-ра Мих. Драґана, кустоса музею Духовної Академії, де оглянув три старинні деревляні церкви св. Юра, Чесного Хреста і св. Пятниці. Із захоплення красою і оригінальністю нашої архітектури не находив слів подиву.

Рівнож інші члени конгресу, здебільша французи, які були виїхали до Трускавця, довідавшись, що Ростовцев оглядає деревляні церкви в Дрогобичі, приїхали автом з Трускавця на оглядини церков в Дрогобичі. Вони рівнож були заскочені оригінальністю нашої архітектури.

При тій нагоді варто би висловити побажання, щоби дрогобицькі церкви (передовсім св. Юр і Чесного Хреста) були нарешті приведені до стану, на який вони заслугують. Стан консервації стінних мальовил, іконостасів і поодиноких ікон далеко не вдоволяючий і конче вимагає скорої і вмілої реставрації. Не лише висока мистецька вартість тих церков з їх малярськими памятками цього вимагає, але рівнож престіжові моменти повинні спонукати оо. Василіян, що завідують цими церквами, до негайної опіки над ними в порозумінню з компетентними в тій справі установами і людьми. Цим вони чимало заслужаться для нашої культури.

——o——

Протест українських парляментаристів у міністра внутрішніх справ Румунії.

В середу, 30. серпня ц. р. явився сенатор д-р Денис Маєр-Михальський і посол Сербинюк у державного підсекретаря А. Каліnескула, перед яким внесли гострий протест проти заборони відправлення панахиди за жертви більшовицького терору, як також і проти заборони протестаційного віча проти більшовицьких звірств і систематичного виголоджування українського населення в Радянській Україні та передали крім того пропамятну грамоту на письмі, в якій висували обєктивно дійсний стан справи й вимагали покарання виновників.

Державний підсекретар заявив, що міністерство заборонило тільки похід на вулицях, але не протестаційне віче, а тим менше панахиду. Із виводів державного підсекретаря виходило, що заборона відправи панахиди і протестаційного віча була тільки свавільним чином черновецького префекта Якобана.

Слід іще зазначити, що четвергове число „Часу“ з 31. серпня ц. р. ч. 1402 (селянське) і з наступного дня 1. вересня ц. р. ч. 1403 поліція сконфіскувала. Зараз після того піддала всю українську пресу в Румунії під тимчасову цензуру.

МІЖНАРОДНІЙ КОНГРЕС ІСТОРИКІВ МИСТЕЦТВА.

СТОКГОЛЬМ, 4. 9. ПАТ. Нині в нордійськім музеї в присутності королівської родини, уряду та дипл. корпусу відкрили 13. міжнародній конґрес істориків мистецтва. Учасників є понад 1100. Інавґураційну промову виголосив кн. Ґустав Адольф, наслідник престола, потім промовляли делеґати поодиноких народів. Основною темою пленарного засідання є питання: „Коли та як з історії мистецтва даного народу можна вперше способом надіє цікавим розложити її національний характер?“ Наради конгресу йтимуть у 12 секціях. Зголосили понад 180 рефератів. Конгрес працюватиме до 7. вересня, потім учасники підуть у прогульку по краю, щоби зазнайомитися з найцікавшими з мистецького боку місцевостями та обєктами. В рямцях конгресу відбудуться ріжні вистави.

Болгарський король шукає позички.

ЛЬОНДОН, 4. 9. ПАТ. Вчора вечором прибув до Льондону інкоґніто болгарський король Борис. Візита короля потреває кілька тижнів, бо крім політичних розмов, король буде переговорювати в справі позички для Болгарії у висоті 8 міліонів фунтів.

БІЛЬШОВИКИ ЛЕТЯТЬ У СТРАТОСФЕРУ.

МОСКВА, 4. 9. ПАТ. Військовий бальон СРСР відлетить 6. вересня. Летять летуни Прокофієв і Бірнбавм. Лет має тревати 4 годин, а долетіти мають до висоти 20.000 м. Лет наукової експедиції до стратосфери відложили до кінця вересня.

ЦИКЛЬОН.

НЮЙОРК, 4. 9. ПАТ. Прибережні місцевости Фльориди навістив цикльон. Покищо невідомо точно, які є втрати.

НОВИНКИ

— **Робітня футер Юліяна Глушевського, Львів, вул. Коперника 16. II. пов. Тел. 54-46.**

— **Магазин постелі Р. Джала, Львів, Хорущина 5,** поручає: ковдри, матраци по найдешевших цінах. Переробляє ковдри по 5 золотих, матраци по 7 зол. 45-50

— **Кравецька робітня** Михайла Стеця, Львів Ягайлонська 24. ч. 312 2—10

— **Продовження осінного сезону в Черчі.** Осінний сезон у Черчі треває до 1. жовтня. Та з огляду на спізнені жнива Управа задумує продовжити його і поза перший жовтня, тимбільше, що напливає багато зголошень від селян і священиків. Гості, які приїдуть до 10. і 15. вересня, матимуть доволі часу на викінчення повного лікування. Ціни в осінному сезоні мінімальні. Щоденне удержання в першорядних пансіонатах 3—3.50 зол. Лікування для інтеліґентів (купелі і оплати) не переходять 60 золотих, для селян 50 зол. Мешкання у господарів 10—15 зол. на місяць. ч. 319 1—3

— **З Наукового Т-ва ім. Шевченка** просять нас опублікувати, що делеґатами Т-ва на VII. міжнародній зїзд істориків у Варшаві були: проф. д-р Мирон Кордуба, д-р Мик. Чубатий, о. д-р Й. Скрутень ЧСВВ, д-р Ярослав Пастернак і д-р Роман Зубик.

— **Заклик до всіх українських землевласників і домовласників,** які є **на чужині,** на еміґрації чи ні, а які мають майна, з метою обєднання в один союз, евентуально для орґанізації спільного зїзду та деяких станових заходів практичного характеру, як взаїмна асекурація, участь у майбутньому всеукраїнському конгресі і т. п. Всі заінтересовані зволять надіслати свої адреси і згоду на руки п. Евгена Бачинського у Женеві: **Mr. E. de Batchinsky 3, rue de la Confédération. Geneve**, як ініціятора і найстаршого еміґранта. Власники майна заокеанської еміґрації з причин технічних покищо залишаються на боці, бо ходить про обєднання европейських посідачів ґрунту без огляду на їх розміри. Українці розпорошені по всіх державах світу доти не уявлятимуть сили, з якою рахуватимуться і чужинці, доки не будуть міцно зорганізовані на реальних професійно-станових підвалинах. Інші часописи зволять передрукувати цей заклик.

— **Бібліотека Т-ва „Просвіта“, Ринок, 10. I.** вже відчинена і позичає книжки на старих умовах. Зголошуватися щодня в будні від 8—2 години.

— **З Т-ва „Обнова“.** Інформаційна Комісія Т-ва Українських Студентів Католиків „Обнова“ повідомляє, що інформації про вписи та студії у всіх високих школах у Львові подає в год. 9—11.30 в домівці Товариства при вул. Коперника 36 (під вежею).

— **„Для добра школи“** починає шкільна влада знову переносити наше учительство на осн. арт. 51. з Галичини на землі корінно польські. Ось недавно перенесли на захід п. Ольгу Хоминівну з Жовківщини і п. Володимира Сайка з Рудеччини, а на днях перенесли „dla dobra szkoły“ до села Куявки, повіт Нешава (200 км. за Варшаву), п. Івана Білоуса, управителя школи в Сернках Середних, повіт Рогатин, після 25-літньої праці на рідній землі. У декреті, який підписав віцеміністр Казимир Перацький, сказано, що перенесеному прислуговує скарга до Найвищого Адміністраційного Трибуналу. Та чи така скарга що поможе?

— **Ревізії у Львові.** В суботу між год. 5—8 вечором відбулася ревізія в „Новому Часі“ (в льокалі редакції та адмін.). Шукали нелеґальних паперів. Забрали трохи редакційного матеріялу, два примірники „Розбудови Нації“ з ц. р., два ріжні примірники публікацій про пацифікацію (в англійській мові). Ревізію переводили якнайдокладніше. Було вісім поліцаїв, чотири аґенти й один комісар поліції. Ревізію перевели теж у редакції „Нашого Клича“ та в „Академічному Домі“.

— **Арештування.** Роман Мигаль, студент прав львівського університету, не маючи з чого жити, вів торговельну крамницю на Знесінні під Львовом. Минулої суботи явилася у Мигаля поліція, перевела ревізію і закувавши його в кайданки, відвела вулицями до поліційних арештів при вул. Яховича.

— **Хто буде львівським віцевоеводою?** Зачувати, що на місце покійного львівського віцевоеводи іменують начальника безпеки воєвідства Соханського. На місце Соханського іменують полковника чинної служби Стажинського, брата віцеміністра скарбу.

— **Польську парохію св. Миколая у Львові** поділено, виділивши з неї нову парохію з костелом св. Софії на стрийській дільниці. Нова парохія обіймає терени від Снопківської вулиці в гору, Снопків та терени між Снопковом і вул. Стрийською.

— **Нова купальня у Львові.** Минулої неділі відбулося святочне відкриття купелевого і пливацького заведення на Залізній Воді у Львові. Купальня складається з трьох бетонових басейнів: перший з поверхнею 54×33 м. для непливаків, другий трохи менший але глибший для пливаків, третій найменший для дітей. Побіч басенів побудовано поверховий будинок на гардеробу і ресторан з тарасом. Крім того є пляжа, висипана білим піском.

— **Дрібні вістки.** На вул. Сикстуській у Льво-
ві якийсь опришок вирвав Роз. Кальмус торбин-
ку, в якій було 300 зол. — На вул. Мартина авто
потовкло 8-літню Кат. Нич. — При вул. Кра-
шевського ч. 1. злодії розбили замок і вирізали
філюнок, та їх сполошили льокатори. — На
Краківській площі ч. 8. тайні агенти прилержа-
ли Леоп. Соху та Шуліма Вурма, що розбивали
касу в хаті торг. бюра Энгерґута. — Іван Зеле-
ний вирвав на пл. Сольських клуночок із гріш-
ми якійсь наймичці. Злодія арештували. Ксаве-
рі Ходалик на вул. Листопада вирвав злодій торбинку з 170 зол. Злодій втік. — У крамниці Менсовича при вул. Пулавського 9. арештували Арн. Зальцмана, що хотів украсти білля. — За крадіж грошей із скарбонки в божниці при вул. Божничій арештували Мойс. Каца. — Нічю з суботи на неділю в бюрах ЗУПУ при вул. Пекарській 1. розбили злодії дві панцирні каси. Шкоди ще не устійнили.

— **Розпука обманеного.** Василь Микитин, селянин із Добростан, продав у Львові бараболь за 30 зол. Ті, що купили в нього бараболі, дали йому замість 30 зол. 6 срібних австрійських корон. Микитин із розпуки намагався клямрою ремінця поперетинати собі жили. Микитина забрала рятункова стація до шпиталю а обманців шукає поліція.

— **Пожежі.** В Ямниці біля Станиславова згоріли будинки господаря Галярника. Згоріло теж збіже вартости 3.000 зол. — У Бабчі, пов. Надвірна, згоріли будинки Осії Штайгмана. Шкоди є понад 9.000 зол.

— **Загадочна пожежа.** В ночі на 4. ц. м. на обістю власника реальности Тарнавського на Знесінні під Львовом вибухла пожежа. Вогонь повстав одночасно в стодолі та стайні і то з нутра, отже нема сумніву, що був спричинений злочинною рукою. Оба будинки згоріли до тла разом зі збіжем і пашою. В часі пожежі роздалася сильна експльозія мабуть якоїсь гранати. Львівська пожежна сторожа згасила вогонь до двох годин.

— **Жінка ватажком опришків.** Населення надвірнянського повіту від довшого часу непокоїла ватага опришків, якої ватажком була гарна гуцулка Анна Баточук, зв. „Рудою“. Щоби пімститися на поліції за це, що застрілили її любчика, зорганізувала ватагу. М. і. зимою м. р. ограбили ті опришки до нага гуцула з Криворівні Павла Скрипяка і на другий день найшли Скрипяка замерзлого. В березні ограбили хату купця Перльберга в Яблониці, а його дочку знасилували та відрізали їй палець із перстенем. На днях поліція зловила всю ватагу, 6 опришків.

— **Вістки з Буковини.** В Чернівцях помер 2. ц. м. Микола Равлюк, учитель місцевого ліцею в 52 р. життя. — В Глибоці відбулося 27. серпня ц. р. посвячення угольного каменя під будову Українського Народнього Дому. Посвячення доконав протоєрей о. І. Вербовський з о. В. Ткачуком при масовій участи місцевого населення. Промовляли від комітету будови адв. Вусик, о. Вербовський і пос. Сербинюк. На свято прибули делеґати українських установ з Черновець та кореспонденти румунської й німецької преси.

— **Цикльон і сніги в Румунії.** На Чорному морю шалів цикльон, що наробив великого знищення на берегах Бесарабії, особливо при устю

Дністра. Із Сінаї повідомляють, що в горах упав сніг, що лежить верствою на 25 цм.

— **Опришкова смерть.** Як ми вже повідомля-
ли, 400 жандармів уладило погоню в словаць-
ких горах за різницьким помічником Ів. Юраш-
кою зі Шутова. Він убив жандармського коман-
данта, війта зі Шутова та зранив тяжко жанд.
вахмайстра. Скривався Юрашка в горах, а знав
кожну печеру і хоч 400 жандармів окружило йо-
го, втік їм. Приневолила його до того студінь.
Хотів іще вбити власника гостинниці, який дав
знати жандармам, що Юрашка вкрав у нього
дві рушниці. Жандарми вислідили Юрашка ран-
ним ранком біля хати його батьків. Юрашка ба-
чив, що вже не втече, тому застрілився.

— **Кривавий страйк в Америці.** У Філядельфії
прийшло до кривавих заворушень серед робіт-
ників панчошного промислу. Юрба, зложена з
кількох тисяч страйкарів, напала на кількадеся-
тьох страйколомів, що їхали до варстатів. Вони
обкидали цеглами кількадесять вантажних авт,
що везли робітників до фабрики, наслідком чо-
го 5 осіб убито а кількадесять тяжко ранено.

— **Проф. Петро Пшеничка** (віольончеля) почав лекції в музичній школі **С. Каспарек** ул. Кохановського 4, тел. 84-43. Вписи від 11—13. і від 16—18. 29/2

—o—

З кіна.

КАСІНО: „*ОСТАННЯ ЦАРИЦЯ*".

Нова концепція Распутініяди, трагічного завершення злощасної історії династії Романових. Фільма починається двірськими парадами з приводу 300-ліття панування і переходить в перипетії недуги останнього царевича, яка стягнула в царську родину Распутіна й приспішила кінець не тільки династії, але й царської держави. Емоціональна акція відступає в дечому від істор. правди, щоби зискати на звязкости конструкції та психольоґічному підході. В чільних ролях виступає родинна трійка Беріморів, з яких Ляйонель є Распутіном, Етель царицею і Джон князем Чебодаєвом (імя видумане), що вбив Распутіна. Гра, розуміється, на висоті мистецтва. На перше місце вибивається артист Ляйонель Берімор, відомий м. ін. з „Мата Гарі", що надав Распутінові багато демонічности і перевищив Конрада Вайта у відомій анальоґічній фільмі. Фільма могутня, повна ефектів, масові сцени величаві.

КІНО „ПАЛЯС": „АДЮТАНТ ЙОГО ВЕЛИЧНОСТИ".

Це чергова чеська фільма знаменитого артиста-коміка Власти Буріяна. Люди йдуть теж подивляти того героя, а не фільму. Зокрема Власта Буріян у старшинському мундурі має стару славу. В даному випадку на добро фільми треба записати, що австр. армія не виходить на фільмі такою тенденційно-карикатурною, як це звичайно буває у чеських фільмах. Акція, хоч і дещо оперетка, всеж — льоґічна, а перипетії адютанта, який ніколи не бачив свого князя, для якого має виконувати інтимні доручення, викликує сальви сміху. Це одна з найкращих фільм нинішнього кінового репертуару у Львові.

—o—

З листів до Редакції.

Хвальна Редакціє!

В ч. 221 „Діла" у статті „Назви вулиць Львова" закралася одна помилка, яку прошу спростувати. Надруковано там: „Вілля І. Франка, ювилейний дар народу". Це не відповідає дійсности: вілля була збудована в 1902 р. за власні гроші І. Франка, а радше за посаг його дружини Ольги з Хоружинських. На будову був затягнений довг у Банку Господ. Краєвого і його решту сплатив я аж по світовій війні.

Щодо переіменування вул. Понінського на вул. Ів. Франка, то відповідне подання вніс я до Львівського Маґістрату 31. V. 1933, але досі не дістав на нього відповіди.

З глибоким поважанням

Тарас Франко, проф. гімназ.

—o—

Дописи.

СКАЛАТЩИНА.

Забороняють українські збірки. Від якогось часу у скалатськім старостві повіяв ще більш неприхильний дух супроти українських установ у Скалаті, ніж це було досі. Ця зміна зазначилася також наглядно супроти Кружка „Рідної Школи" в Скалаті. Тоді, коли попередніми роками дозвіл на публичну збірку в Скалаті Кружок „Р. Ш.", хоч і по довгих заходах, та всетаки діставав, то цього року, не зважаючи на кількакратні інтервенції, дозволу на збірку для „Р. Ш." староство таки не дало, ні на день празника св. Анни, ні на Преображення Господнє, коли то збірки могли мати вигляди на успіх. Такі заборони тимбільше дивні, що збірки на цілі польські і жидівські відбуваються майже що неділі. Чи того роду „обєктивність", яку в старостві не забувають при тім на словах підчеркувати, причиниться до нормалізації відносин, дуже сумніваємося.

НАДВІРНЯНЩИНА.

Хто довів до розбиття „Луга" в Стримбі? Хвальна Редакціє! Подана у Вашім щоденнику з дня 17. серпня 1933 ч. 215 в рубриці „Дописи" вістка про заснування „Луга" у Стримбі і розбиття його комуністами, при чому „деякі студенти-націоналісти з Надвірної, хоч знали, що в Стримбі йде боротьба комуністів за молодь, станули по боці комуністів"... є в цьому місці неправдива. Бо правдою є, що ніхто зі студентів Надвірної не був у Стримбі, не розбивав „Луга" і не ставав по стороні комуністів, уважаючи їх у першу чергу найбільшими шкідниками. — За студентство Надвірної: Ю. ...нець, Олександер Саноцький.

—o—

СПОРТ.

СИТКІВКОВІ ЗМАГАННЯ.

У суботу пополудні відбулися фінали деблів жінок і мужчин та півфінал поодинокої гри жінок.

В поодинокій грі жінок Ліщинська вела тверду боротьбу з Ґурською з вислідом 4:6 6:4 7:5 для Ґурської.

В жіночім деблі перемогла пара Струмінська-...ховська пару Могильницька-Ліщинська 4:6 7:5 6:3.

Мистецтво двійної гри мужчин добула пара Са...-Дрогомірецький, що перемогла братів Кулеші 6:1, 6:1.

У фіналах мистецтво у поодинокій грі жінок здобула Могильницька, яка перемогла Ґурську 6:4 6:2 ...

У поодинокій грі мужчин добув мистецтво Са..., бючи Рожанковського 6:4 8:6 6:3.

При кінці змагань голова У. С. Союзу п. ...ський роздав переможцям нагороди при участи ...давців. Мандрівна нагорода у грі поодинокій жінок ... вже назву вічної нагороди, бо від 8 літ не може ...шитися" кому має припасти; добула її п-і Могильницька з коломийського Сокола. Мандрівна нагорода „...стра" для найкращої змагунки краю припала п. Ґо...ській (Беркут Перемишль). Мандрівну нагороду ... Союза для переможця у грі мужчин добув п. Са... (УССК Львів), що добув також нагороду п. ... пайла. Нагорода пані Сасик, для найкращого ... з краю припала п. Стефановичеві (ЛКС Львів).

—o—

Нові книжки й журнали.

ЖУРНАЛИ:

LA FEMME SLAVE, 1933. Nr. 1—2. 1933 ... tembre. Prague. Sommaire: Notre Programme (La Rédaction); Charlie G. Masaryk (Marie Omeltchenko); ... Atanasijević (Marjana Kokalj-Zeljeznova); Dr. Marie Curie Sklodowska (Hél. Marhoulova); Catharine Karavelova ... O); Oléna Kysilévska (Marja Koubanka); Comtesse ... Panina (Irena Denissova); Františka Plamínková (M. ... tavska); Hélène Maróthy-Soltés (Marie Omeltchenko); ... Yéphimia (Maria Boršník); Chroniques et bibliographie; Dixième Conseil Féminin Tchèque; Edmée Charrier: L'évolution intellectuelle féminine; Maryša Sárecká-Radi...: Z kulturních dějin lidstva; Milena Nováková: ... Le journal parait tous les mois. Prix du numéro: ... français. Rédaction et Administration: Jičínská 1617, Praha XI. Tchécoslovaquie.

BULLETIN MENSUEL de renseignements économiques et sociaux, Rome, juillet 1933.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Вид. Спілки „Діло" Львів, Ринок 10.